

Vzpomínka na profesora Ondreje Kondáše

(27. 9. 1930 - 9. 5. 2002)

Stanislav Kratochvíl

S Ondrejem jsem se poprvé setkal v roce 1953, kdy jsem jako student druhého ročníku psychologie brněnské univerzity získal možnost půlročního výměnného studia na univerzitě bratislavské. Protože na bratislavské katedře psychologie se tehdy druhý ročník ne-realizoval, bylo mi dovoleno přidat se k vyššímu ročníku, v němž byla malá, ale velmi „nabitá“ sestava posluchačů. Ondro byl jedním z nich. Na rozdíl od naprosto sterilní výuky na katedře v Brně, tvrdě dehtané marxisticko-stalinskou ideologií, kde se studentům pro jistotu ani nedoporučovalo diskutovat (mohli jsme se jen tázat), probíhaly na seminářích bratislavské katedry, vedených jejím dynamickým vedoucím, profesorem Antonem Jurovským, otevřené, velmi bouřlivé diskuse o nejrůznějších psychologických problémech, jakoby zde hrozby totalitního režimu ani neexistovaly. S Ondrejem jsme se při našem podobném odborném i osobním zaměření brzy spřátelili a spřádali jsme své sny o tom, čím se budeme v psychologii zabývat a čím snad této námi vyvolené vědě v životě i přispějeme. Ondreje už tehdy zaujaly teorie učení a možnosti jejich využití v psychoterapii, což zřetelně předznamenalo jeho pozdější profesionální dráhu. Přikláněl se k věcnému objektivnímu behaviorálnímu přístupu, přičemž si byl zároveň vědom toho, že vnitřní svět člověka je také významný a nelze jej jen tak, jak to dělali pavlovovci a skinnerovci, pustit ze zřetele. Byl přemýšlivým i nadšeným diskutérem a věřil v sílu vědeckého poznání. Vzpomínám, kolik nám tehdy bylo vlastně let: jemu třiaadvacet, mně o dva roky méně. Ondro měl přede mnou nejen věkový, ale i intelektuální dvoutletý náskok, který si pak i v průběhu celého dalšího života udržoval.

Autorský kolektiv monografie Psychoterapia a reedukácia: Ondrej Kondáš, Eva Syřišťová, Stanislav Kratochvíl (1985).

S potěšením jsem sledoval jeho první monografii „Podiel učenia v psychoterapii“, která vyšla v roce 1964 a shrnula nejen teoretické problémy a praktické metody, ale obsahovala rozsáhlé vlastní výzkumy aplikace učení v psychoterapii psychóz a v reedukaci u koktavosti. Mohl se již také opřít o své zkušenosti klinického psychologa v psychiatrické léčebně ve Velkých Levárech. Odtud brzy přešel na katedru psychologie do Bratislavy. V roce 1969 vychází v nakladatelství Slovenské akademie věd jeho významné monografické dílo „Discentná psychoterapia“, ve kterém behaviorální směry a metody doplnil zřetelem k vnitřní motivaci a subjektivnímu světu pacienta a pro svůj přístup, vycházející z psychologie učení, vymyslel původní název „discentní“, aby jej odlišil od příliš mechanistického behaviorismu. Další vydání knihy v roce 1973 bylo podstatně doplněno a stalo se na řadu let základní slovenskou učebnicí psychoterapie.

Je třeba zdůraznit, že Ondrej vždy kladl velký důraz na klinickou zkušenost a na vědecký výzkum. V obojím jsme si byli blízcí. V roce 1967, kdy jsem vedle zaměstnání v psychiatrické léčebně v Kroměříži přednášel na brněnské fakultě a připravoval skripta o výzkumu psychoterapie, jsme se v Bratislavě sešli a důkladně porovnali své poznatky o výzkumu v této oblasti. Výsledkem pak byl společný článek „Výskum v psychoterapii a niektoré jeho problémy“, který vyšel v Čs. psychologii v roce 1968. Skutečnost, že se nám spolu výborně diskutovalo i pracovalo, že jsme

se vzájemně dobře doplňovali a že naše spolupráce měla efektivní rychlý praktický výstup v publikaci, nás zřejmě povzbudila i k tomu, že jsme se později k podobné spolupráci v daleko širším rozsahu znovu sešli. Přibrali jsme ještě doc. Evu Syřišřovou z pražské katedry psychologie a dali jsme se do práce na „celostátní“ učebnici „Psychoterapia a reedukácia“. Posílali jsme si koncepty jednotlivých kapitol, které jsme si vzájemně kritizovali, opravovali a doplňovali a několikrát jsme se i společně sešli, abychom si celkovou koncepci i dílčí sporné věci vyjasnili osobně. Z kroměřížského setkání v roce 1984 pochází společná fotografie našeho autorského týmu. Slovensko-českou knížku pak vydala Osveta Martin v roce 1985. Měla nepochybný úspěch a vyšla znovu v dalším doplněném vydání v roce 1989.

Přestože Ondrej Kondáš nebyl členem žádné politické strany, postupně se stával docentem, doktorem věd, profesorem, vedoucím katedry psychologie i vedoucím kabinetu klinické psychologie při ILF. Publikoval samostatné monografie o trémě (1979) a o koktavosti (1983), napsal a dvakrát vydal základní učebnici „Klinická psychológia“ (1977, 1980, vyšla i v polštině), redigoval učebnici „Psychodiagnostika dospelých“ (1992), spolu s Pavlem Csáderem prováděl výcviky discentní psychoterapie v Kyneku, jezdil do ciziny, vystupoval na konferencích, publikoval v zahraničních časopisech (byl členem redakční rady *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*), získával čestná členství, oponoval kandidatury a habilitoval kolegy, vypracovával koncepce a organizoval. Kromě knih psal básně, houbařil a byl vášnivý turista. Když odešel do důchodu a opustil bratislavskou katedru psychologie, samozřejmě neodešel odpočívat na vavřínech. Se svou žákyní Janou Kordačovou vydal monografii „Iracionalita a jej hodnotenie“ (2000), která shrnuje nové poznatky z oblasti kognitivní terapie a přináší další vlastní výzkumný materiál. Současně začal přednášet na trnavské univerzitě, kde se opět brzy stal vedoucím katedry psychologie. Pro její posluchače připravil se spolupracovníky zcela novou stručnou a výstižnou učebnici „Kapitoly

z klinickej psychológie“ (2002), která ještě stačila vyjít těsně před jeho neočekávanou smrtí.

Ondreje jsem poznal jako člověka velmi dynamického, cílevědomého, pracovitého, pozitivně zaměřeného, organizačně zdatného a přiměřeně asertivního, přátelského a také zábavného a galantního k ženám (tak ho přinejmenším hodnotila moje manželka při našich opakovaných setkáních na česko-slovenských psychoterapeutických konferencích). Měně se mi líbilo, že byl náruživý kuřák, ale ocenil jsem, že se po nástupu zdravotních potíží dokázal tohoto zlovyku úplně vzdát.

Význam osobnosti profesora PhDr. Ondreje Kondáše, DrSc., pro slovenskou psychologii jistě kompetentně zhodnotí slovenští kolegové. Sám bych rád podtrhl jeho nesmírné zásluhy o rozvoj psychoterapie, zejména té její významné větve, která se dnes nazývá *kognitivně behaviorální*. Tento střízlivý, vědecky podložený přístup zažívá dnes v Česku výrazný boom, jak o tom svědčí jak probíhající víceleté systematické výcviky, tak překládané i původní publikace. Někteří jeho naši současní představitelé mají pocit, že se mu začali učit po převratu v devadesátých letech od zahraničních (zejména anglických) lektorů. Na tradici, kterou v této oblasti založil v Československu již v šedesátých letech Ondrej Kondáš, přitom zapomínají. Kondášův původní termín „discentná psychoterapie“ se ve světovém měřítku sice neujal, ale jeho obsah, jak jej Kondáš už v šedesátých letech předvídavě koncipoval, takřka přesně odpovídá tomu, co se dnes nazývá terapií kognitivně-behaviorální: jde v ní jak o vnější podněty a o vnější chování, tak také o vnitřní procesy, k nimž patří zejména myšlení a emoce. To všechno je pro dosažení terapeutické změny důležité. Kondášova základní monografie „Discentná psychoterapia“ (1973) stejně jako jeho kapitoly v kolektivním díle „Psychoterapia a reedukácia“ (1989) a nová, výzkumem podložená práce s J. Kordačovou „Iracionalita a jej hodnotenie“ (2000) mohou stále být jak užitečným repetitorem teorie, terapeutických technik a podnětných výzkumů, tak zdrojem další inspirace našich psychoterapeutů.